

STALNI POSTAV RADOVA IVANA MEŠTROVIĆA U MUZEJU DRNIŠKE KRAJINE

JOŠKO ZANINOVIĆ

Muzej drniške Krajine, Drniš

Prije gotovo 40 godina kipar Ivan Meštrović oporučno je gradu Drnišu a ponajprije Nikoli Adžiji, darovao 26 radova za buduću muzejsku zbirku koju je tek trebalo utemeljiti. No Meštrović se sa svojim skulpturama i slikama na tim prostorima pojavljuje vrlo rano; tu je zapravo i počeo.

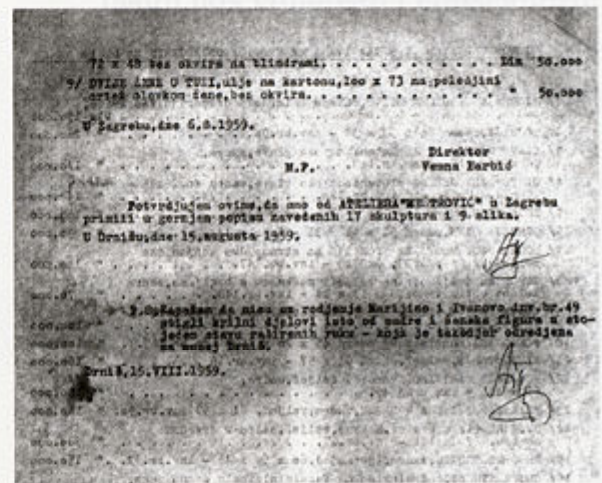
Istina, u početku se ni izdaleka nije moglo naslutiti da će na ovom prostoru nastati muzejska zbirka, no to se nesvjesno počelo ostvarivati. Krenulo je od Meštrovića. U jednoj seoskoj gostionici u selu Otavicama, Meštrović je izložio neke svoje pastirske rezbarije i skulpturice od muljike i drveta što ih je kao pastir izradio. Ta izložba nije prošla nezapaženo. Bila je to zapravo iskra od koje je, prema mom mišljenju, Meštrović krenuo u svijet. Pošto je završio Umjetničku akademiju u Beču, na naše se prostore vraća kao već afirmirani umjetnik, a za čestih boravaka u rodnom kraju vrijeme provodi u izradi skulptura i slika, koje poklanja prijateljima i rodbini.

Tako se u tom razdoblju (1909-1912) u gradu Drnišu našlo nekoliko njegovih radova, i to u nekim uglednim obiteljima (dr. Marušić, obitelj Skelin, Nakić i dr.). U to vrijeme poglavarstvo grada Drniša naručilo je od Meštrovića izradu reljefa sv. Roka, zaštitnika grada, koji je trebao

biti postavljen na zgradu općine. To je učinjeno 1911. godine.

U razdoblju između dva svjetska rata Meštrović je nekoliko puta boravio u Drnišu, ali nije poznato je li tada nešto radio za Drniš.

No najpoznatije Meštrovićevo graditeljsko ostvarenje na ovom prostoru jest crkvice Presvetog Otkupitelja, poznatija kao

POPIS SKULPTURA I SLIKA IVANA MEŠTROVIĆA ODRUŽENIH SA DOMI

Redni broj	Opis djela	Broj inventura	Ukupna vrijednost
1/	FIGURA U KLONČINOM OPAVO, rukama pridržava draperiju, kao kralja, sadra, 54x34x40 - inv.br.00. Din 50.000		
2/	MOŠALJE, sadra 60 x 32 x 34 - inv.br.90. Din 200.000		
3/	GLAVA DJEVOJKE SA PLETENICOM OKO GLAVE, sadra, 40 x 26 x 16 - inv.br.119. Din 140.000		
4/	GLAVA DJEVOJKE SA PLETENICOM OKO GLAVE, sadra 40x26x16 - inv.br.120. Din 140.000		
5/	LUDI NIJE, sadra 50 x 24 x 23 - inv.br.140. Din 100.000		
6/	OTUDILJA BAKE, sadra 51 x 41 x 36 - inv.br.144. Din 200.000		
7/	MODEL POKRETNOSTI ZA SPOMENIK SA STRANA DVA KONJANIČKA RELJEF, sadra, 26x27x 5x27,5 - inv.br.147. Din 100.000		
8/	MUSUS SA DRVU STRANA RELJEFI MAŠKARA I BAKLIJAMA, sadra zelena patinirano, 15 x 14 x 14 - inv.br.140. Din 70.000		
9/	GLAVA ŽENE U RUPCI, sadra, foto patinirano, 32,5x23x17 - inv.br.157. Din 100.000		
10/	POKAZANICA(monstranca) sadra 45 x 20 x 12,5 - inv.br.145. Din 100.000		
11/	KAZNITELJE, reljef, sadra 61 x 18 - inv.br.148. Din 100.000		
12/	POKAZANJE KARLJINO(Ivanovo) reljef, sadra, 61 x 105 - inv broj 49. Din 100.000		
13/	PREKAZANJE INUSA U HRAMU, sadra, reljef, 61 x 57 - inv.br.50. Din 100.000		
14/	SV.MARKO(is crkve sv.Marka), reljef, sadra u drvenom okviru, 170 x 121 - inv.br.67. Din 300.000		
15/	PRIO MEŠTROVIĆ, sadra, (poprje), 60 x 55 x 45 - inv.br.92. Din 150.000		
16/	GRUPA NINJKI, sadra(uklon sa Vasiljina)spala dema ruka, 67 x 30 x 20 - inv.br.93. Din 170.000		
17/	KRŠTENJE KRISTOVO, sadra, reljef, 97 x 53 x 11 - inv.br.80. Din 200.000		
S l i k e			
1/	SELJAK IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, 100 x 71,5 cm - inv.br.100. Din 90.000		
2/	PASTER NA NISPOU, PRON I OVCAMA, ulje na kartonu, 100,5 x 71,5 cm. Na poleđini slike religioznog karaktera, olovkom, okvir drveni, resbaren motivom palmeta. Din 50.000		
3/	ŽENA IZ DALM. ŽAGORE, u drugom planu građ s krilima, sign. i.d.u.(cirilicom)otrice 8.IX.1901.I.II. ulje na kartonu 101 x 71, okvir drveni, resbaren motivom palmeta. Din 50.000		
4/	ŽENA IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, 101 x 71,5 cm, okvir drveni resbaren motivom palmeta. Din 50.000		
5/	DETALJ KOMPIZICIJE KOLA IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, 100 x 72 cm, bez okvira. Din 50.000		
6/	DETALJ VEŠE KOMPIZICIJEGRUPA SELJAKI IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, 74 x 42 cm, bez okvira. Din 50.000		
7/	DETALJ VEŠE KOMPIZICIJEGRUPA SELJAKI IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, 61 x 52 cm, bez okvira. Din 50.000		
8/	GLAVA TRIJU ŽENA IZ DALM. ŽAGORE, ulje na kartonu, sign. i.d.u.(otrice 13.IX.1901, sign. i.d.u. (cirilicom)		

Popis skulptura i slika Ivana Meštrovića (faksimil dokumenta) darovanih Muzeju drniške krajine u Drnišu, 1959. godine.

Mauzolej obitelji Meštrović u selu Otavicama.

Nakon Drugoga svjetskog rata, kada se Meštrović nalazio u SAD-u, uspostavljaju se, čini se, intenzivnije veze između njega i drniških gradskih vlasti, pogotovo između Meštrovića i Adžije, o čemu svjedoči arhivska građa koja se čuva u Muzeju drniške krajine. Otada pa do 1959. godine nastaje nekoliko javnih spomenika koji su postavljeni u gradu Drnišu. To su: *Orači*, *Majka s djetetom*, *Gospa Petropoljka*. Tada je u Drniš preneseno i *Vrelo života*, koje se dotada nalazilo u Beču, u posjedu obitelji Sieber od koje je otkupljeno i preneseno u Drniš.

Mnogo puta u korespondenciji Meštrovića i Adžije obojica spominju osnivanje muzeja galerije. Temeljni fundus trebao se sastojati od radova Ivana Meštrovića koje je on poklonio rodnom kraju i kulturno-povijesne građe što ju je uglavnom prikupio Nikola Adžija. No tu ideju tadašnja gradska vlast nije prihvaćala ozbiljno, iako je obećala pomoć. Stoga je Nikola Adžija svoju obiteljsku kuću nakon svoje smrti oporučno namijenio za budući muzej. Dugo je trebalo da Muzej zaživi i počne muzeološki djelovati kao samostalna muzejska kuća na ovim prostorima. Do tada su drugi muzeji, savjesno ili manje savjesno, "skrbili" o kulturno-povijesnoj baštini ovoga kraja.

U samim počecima muzeološka se djelatnost obavljala u vrlo skromnim i neprimjerenim prostorima. Muzej drniške krajine službeno je utemeljen 1971. godine. Nikada nije djelovao kao samostalna muzejska ustanova, nego je od svojih početaka djelovao u sklopu Centra za kulturu. Takva je simbioza uglavnom štetila Muzeju, što su najbolje potvrdila ratna zbivanja 1991. godine. Rad Muzeja bio je isključivo usmjeren na proučavanje "radničkog pokreta i izgradnju socijalističkog samoupravljanja na drniškom prostoru", a sve ostale

Slika Ivana Meštrovića: Dvije žene u tuzi, otudena i 1998. godine vraćena Muzeju drniške krajine u Drnišu.

Foto: Joško Zaninović, Muzej drniške krajine, Drniš

muzejske djelatnosti bile su sporedne. Izlika za takvo stanje bio je kronični nedostatak novaca.

U povodu 100. obljetnice rođenja Ivana Meštrovića, 1983. godine, je izgrađen novi izložbeno-galerijski prostor u sklopu postojećega muzejskog radnog prostora. To je gotovo u cijelosti riješilo pitanje stalnoga muzejskog postava, ali nažalost nisu se obistinila očekivanja da će radovi Ivana Meštrovića iz muzejskoga fundusa konačno dobiti posebno mjesto. Tom su prigodom pojedini radovi odliveni u bronci i tako trajno sačuvani.

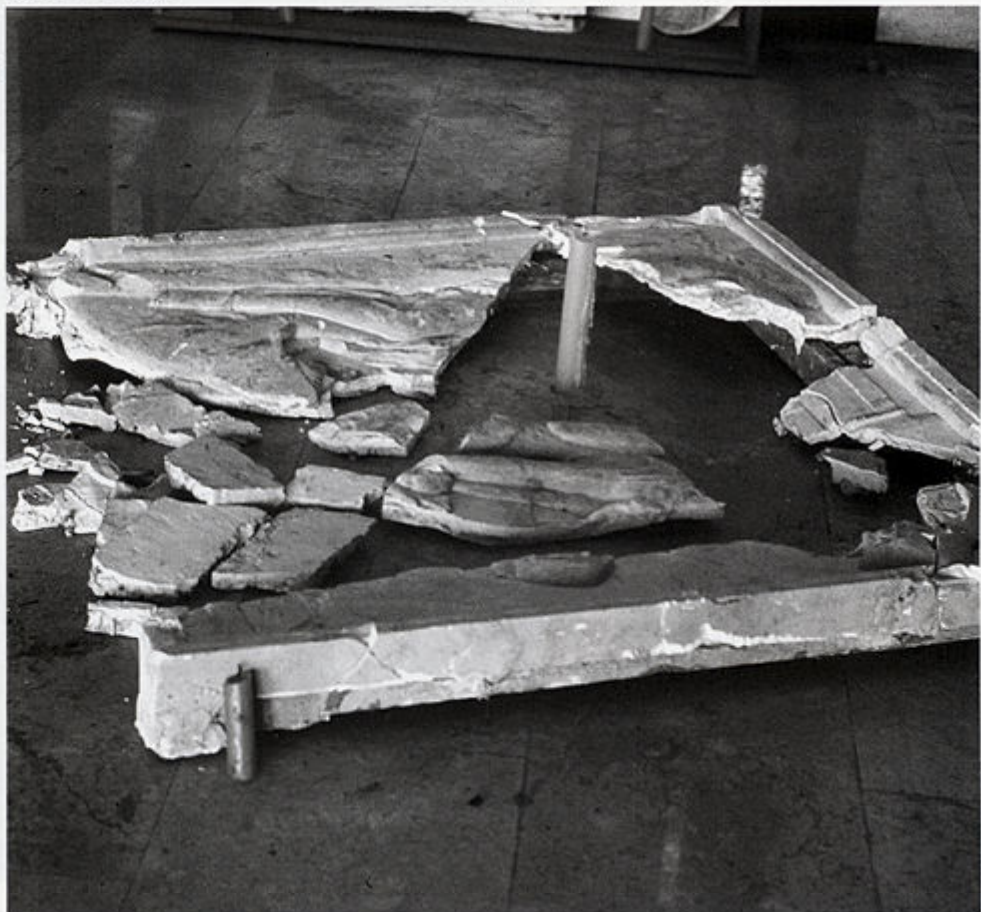
Uz obljetnicu je tiskan katalog-vodič *MEŠTROVIĆ, Drniš Otavice*, jedina publikacija na temu radova Ivana Meštrovića na drniškom prostoru.

Od 1983. godine nadalje rad Muzeja glede Meštrovićeva opusa ostaje

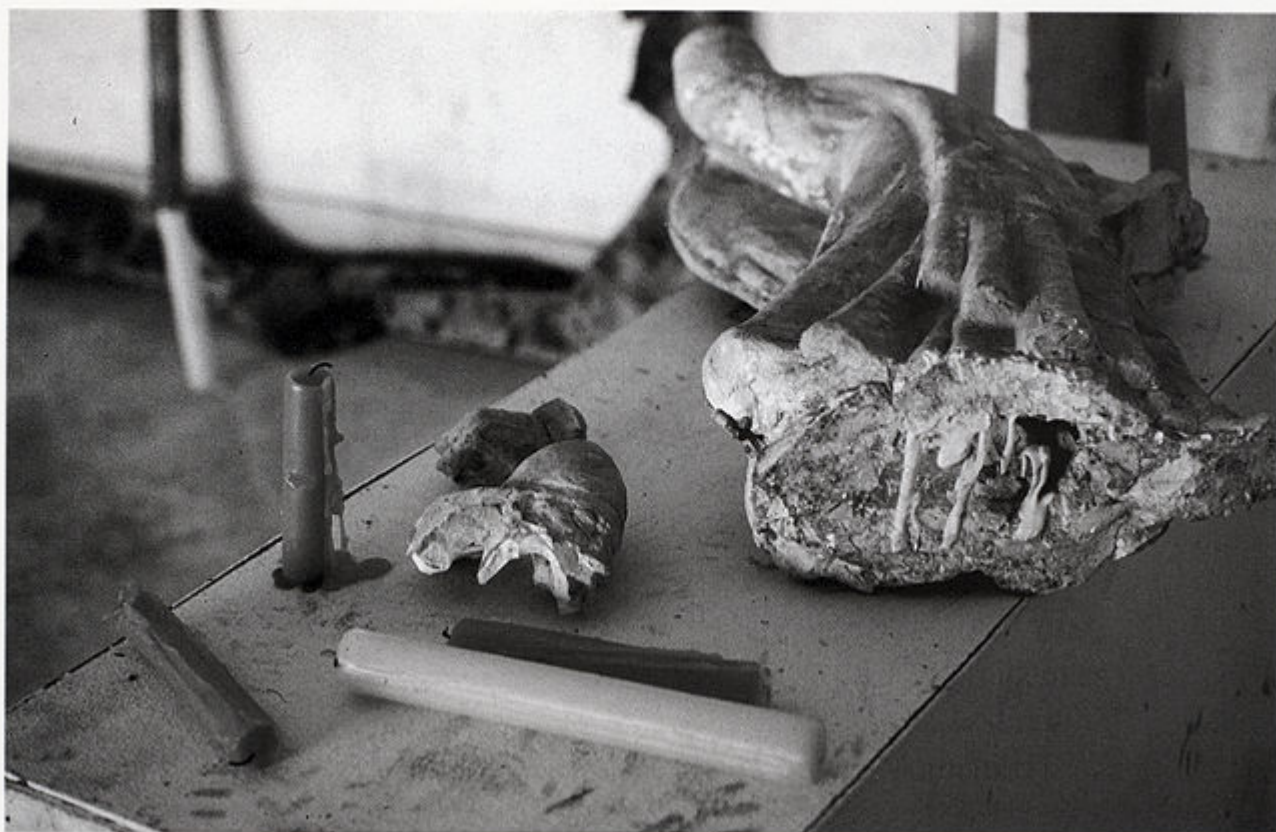
nezapažen u javnosti. Posljednji pomak bila je donacija Marice Meštrović, koja je za muzejski fundus 1988. godine poklonila tri brončana rada: *Pastir s mijeblom, Studija za nerealizirani spomenik, Isus i Samarićanka*.

Muzejska dokumentacija o radovima Ivana Meštrovića, kao i arhivska i fotografska građa koja se odnosi na

njegov stvaralački opus nemarno su i nestručnovođene, s velikim nedostacima i manjkavostima u podacima. No najteži i zasigurno najbolniji trenuci Muzeja, a i Meštrovićeva fundusa na ovim prostorima, bili su oni u rujnu 1991. godine, kada su pobunjeni Srbi i tzv. JNA osvojili Drniš i prouzročili najveći egzodus hrvatskoga stanovništva u povijesti ovoga prostora. Ista je sudbina snašla i Muzej drniške krajine, koji je postao meta srpskoga topništva i na kojemu su se oni bezdušno izživljavali. Pljačkanje i raznošenje muzejskoga fundusa i inventara započelo je odmah. Tzv. JNA organizirano je otpočela krađu i prijenos radova Ivana Meštrovića u kninsku tvrđavu, gdje su najvećim dijelom dočekali oslobođenje u kolovozu 1995. godine, nakon pobjedonosne

Uništení reljef Ivana Meštrovića: *Rođenje Kristovo*, izložen u stalnom postavu Muzeja drniške krajine u Drnišu. Foto: Alfred Trojan, Muzej drniške krajine, Drniš

Oštećena skulptura Ivana Meštrovića: Grgur Ninski, izložena u stalnom postavu Muzeja drniške krajine u Drnišu. Foto: Joško Zaninović, Muzej drniške krajine, Drniš

vojno-redarstvene akcije Oluja. Nažalost, pojavile su se i lokalne naoružane srpske skupine koje su opljačkale sedam slika Ivana Meštrovića, tri reljefa iz ciklusa *Kristov život*, nekoliko gipsanih portreta, skulpturu *Gospa Petropoljka, Majka i dijete* i dr. Odmah nakon oslobođenja Drniša započelo je prikupljanje svih važnih informacija o nestaloj i opljačkanoj muzejskoj građi. Glavni put vodio je u Knin, gdje smo odmah na kninskoj tvrđavi pronašli 80% ukradenih Meštrovićevih radova te velik dio ostale kulturno-povijesne građi iz muzejskoga fundusa. Uz pomoć policije sve je to dopremljeno u Drniš i pohranjeno u privremene muzejske prostore koji su se nalazili u domu kulture u Drnišu. Muzejska zgrada stradala je toliko da je bila nužna temeljita obnova, kako radnog, tako i izložbenog prostora. U

samoj je zgradi pronađeno nekoliko potpuno uništenih Meštrovićevih gipsanih radova te dosta arhivske građi (korespondencija Meštrović - Adžija, Meštrović - gradska vlast), fototeka i sl. Brzom pomoći Ministarstva kulture počela je obnova zgrade Muzeja, a usporedno s obnovom prikuplja se kulturno-povijesna građa drniškoga područja te popisuju ratne štete na spomenicima kulture.

Istodobno se radi na prikupljanju podataka o nestaloj i uništenoj muzejskoj građi. Usporedno s obnovom muzejske zgrade i izložbenog prostora radi se na scenariju za izložbeni postav. Prioritetni cilj je uređenje galerijskog postava radova Ivana Meštrovića u zasebnoj izložbenoj dvorani, i to onoj najvećoj u Muzeju. Dimenzije tog prostora (25 x 7 m) omogućuju da se na suvremen i funkcionalan način

*Uništena skulptura Ivana Meštrovića: Ludi Mile, izložena u stalnom postavu Muzeja drniške krajine u Drnišu.
Foto: Alfred Trojan, Muzej drniške krajine, Drniš*

prezentira Meštrovićev opus u Muzeju drniške krajine. I dalje će se raditi na poboljšanju prezentacije Meštrovićeva opusa, na nabavi radova tog umjetnika (ponajprije crteža i skica koje mi, nažalost, nemamo), postavljanju galerijskog postava na Internet, a u sklopu monografije bit će izrađen interaktivni CD medij.

Nadamo se da će stvaralački opus Ivana Meštrovića smješten u Muzeju drniške krajine biti na najbolji način prezentiran i dostupan domaćoj i svjetskoj javnosti.

Bilješke:

1. Ivan Meštrović, kao što je poznato, proveo je djetinjstvo u selu Otavicama, u neposrednoj blizini Drniša. U svojoj oporuci, tj. prema njegovoj želji, za buduću zbirku drniškoga muzeja što ga je mnogo godina pokušavao utemeljiti neumorni skupljač drniških starina i kroničar Nikola Adžija, darovao je 26 radova, i to

17 skulptura i 9 slika.

No kasnije su provedene određene korekcije, pa neki od poklonjenih radova nikada nisu doneseni u Drniš. Zahvaljujući ponajprije kumstvu s Nikolom Adžijom, Meštroviće Drnišu poklonio te radove, što se vidi iz korespondencije između Nikole Adžije i Ivana Meštrovića.

2. O tom problemu i detaljima napisat ću više u monografiji vodiču o radovima Ivana Meštrovića u Muzeju Drniške krajine i o samom gradu Drnišu.

3. Reljef s prikazom sv. Roka postavljen je na zgradu općine Drniš 1911. godine. Na njoj se nalazio sve do 1953. godine, kada ga uklanja komunistička vlast. Nasreću, odbačeni je reljef nakon mukotrpnog uvjeravanja i zahtijevanja, u svojoj kući u Drnišu deponirao Nikola Adžija i tako ga sačuvao od uništenja.

4. To je vidljivo iz većeg broja dopisa upućivanih i od Meštrovića i od gradske vlasti. Čini se da je gradska vlast pokušavala od Meštrovića iznuditi gradnju većeg spomenika posvećenog partizanima tog kraja, no Meštroviće odbio tu zamisao odmah u startu. Jedino djelo koje je izradio, a tematski je vezano za komunističku promidžbu, jest portret dr. Božidara Adžije, ali ne zbog ideoloških razloga, već da udovolji želji njegova brata Nikole Adžija s

kojim je bio povezan kumstvom.

5. Danas se nalazi podno poljane u malom perivoju.

6. Postanak zbirke objasnio je Nikola Adžija u pismu kustosu tadašnjega Atelijera Meštrović, 12. prosinca 1971. godine, ovim riječima: "Jedini sam bio koji sam ustrajao da uspije (Ivan) do više naobrazbe, poslije kada se 1902. Meštrović osvoio na svoje noge, onda su se javili drugi. Ja se pred Meštrovićem nikada nisam hvalio, a on sam kad je pravu istinu (čuo) poklonio je ono što znate, a '59. kad je bio u Drnišu obećao je mnogo pa i galeriju podignuti, ali je smrt sve to omela."

Dana 15. prosinca 1971. godine piše: "Ako Vam ustraba koje razjašnjenje, potražite dok sam jošu svijesti. Ja sam učinio dužnost čovjeka i rodoljuba a osobito moje je zadovoljstvo što sam otpremio Meštrovića u svijet. To 'čudo od Vlaja'."

7. Oporuka Nikole Adžije prema kojoj je u njegovoj obiteljskoj kući nakon njegove smrti trebao biti muzej u početku nije izvršena. Naime, u toj je kući na drugom katu stanovala gospođa V. Mudronja, koja taj stan nije htjela napustiti, ali nakon višegodišnjih pregovora grad Drniš osigurao joj je stan i ona je iselila. Međutim, taj je prostor najvećim dijelom bio neupotrebljiv za obavljanje muzejske djelatnosti, a jošmanje da se u njemu osnuje i uspostavi galerijski postav radova Ivana Meštrovića.

8. I danas Muzej djeluje u tom neprirodnom sastavu. Novi Zakon o muzejima donešen 1998. godine, stvorio je zakonske uvjete da i ovaj muzej može djelovati kao samostalna institucija.

9. Radovi Ivana Meštrovića u novom su prostoru postavljeni u sklopu ostale kulturno-povijesne građe iz različitih zbirki s drniškoga prostora. No to zasigurno nije bilo sretno rješenje za Meštrovićev stvaralački opus.

10. Popis tih radova donijet ću u priložima.

11. Ta je publikacija prije svega katalog s osnovnim podacima. No s vremenom se pokazalo da bi tu građu i Meštrovićev stvaralački opus što ga čine radovi u Muzeju Drniške krajine trebalo temeljitije obraditi i prirediti fotomonografiju. Ona je u pripremi i nadamo se da će u dogledno vrijeme taj projekt biti realiziran.

12. Zasebna inventarna knjiga nikada nije postojala. Predmeti su upisivani zajedno sa svim ostalim predmetima iz muzejskoga fundusa. U toj staroj inventarnoj knjizi nema ni crteža ni

fotografije tih predmeta. Fototeka je također nestručno vođena nedostaje, ili je nije bilo, knjiga snimanja, kompletan popis fotodokumentacije (dijapozitivi i negativ filmovi) i dr.

13. Moramo se prisjetiti nekih događaja koji su uzrok pljački i razaranju Muzeja. Krivnja za to ponajprije pada na tadašnje kustose Dušana Raškovića, ideologa i vođu drniškoga SDS-a, koji je u prostoru Muzeja osnovao sjedište te terorističke organizacije, kao i na kustosicu srpske nacionalnosti Jordanku Lunić. Oni su se oglasili ova sva prethodna upozorenja, upute o mikrofilmiranju, dokumentiranju i uskladištenju građe te tako muzejski fundus u cijelosti predali srpskom okupatoru, a oni su sramno pobjegli u Srbiju, gdje se i danas nalaze. Da su imali samo malo odgovornosti prema poslu koji su obavljali, ta građa nikada ne bi stradala. Ovo neka ide njima na dušu.

14. Nakon višegodišnjeg traženja pronađene su ukradene slike Ivana Meštrovića, i to *Ludi Mile* 1996. godine, a ostale su otkrivene 1998. godine, i to četiri slike u Srbiji i dvije u Hrvatskoj.

15. Na tim djelima nisu obavljani nikakvi konzervatorsko-restauratorski radovi. Odlučili smo da ostanu takvi kako bi posjetitelji Muzeja mogli vidjeti što može učiniti pomračeni ljudski um.

16. Akcija poduzeta na temelju dojave o mjestu na kojemu se nalazi dio ukradene muzejske građe uspješno je provedena.

THE EXHIBITION AND GALLERY PRESENTATION OF
WORKS BY IVAN MEŠTROVIĆ IN THE MUSEUM OF THE
DRNIŠ REGION

Almost 40 years ago, Ivan Meštrović bequeathed 26 works to the town of Drniš, and primarily to Nikola Adžija, for inclusion in a future museum collection. In their correspondence, Meštrović and Adžija mention the founding of a museum-gallery whose basic holdings would consist of Meštrović's works donated to his home town as well as of the cultural and historical holdings that were for the most part collected by Nikola Adžija. The founding of the Museum of the Drniš Region was put on hold until 1971. Since the work of the Museum was directed at studying the workers' movement and the development of socialist self-management in the Drniš region, Meštrović's works were not presented in the way they deserve. On the occasion of the 100th anniversary of the sculptor's birth (1983), a new exhibition gallery was built, and this solved the problem of a permanent exhibition, but works by Ivan Meštrović had not even then received a special place in the exhibition. On this occasion only several of his works were cast in bronze and a catalogue guide was printed "MEŠTROVIĆ, Drniš Otavice". The last works that came to the holdings of the Museum were three bronze sculptures that were donated to the Museum by Marica Meštrović in 1988. In September of 1991 Drniš was occupied and the enemy army took most of Meštrović's works to the fort in Knin, where most of them were found when the region was liberated in 1995. However, 7 paintings, 3 reliefs from the cycle "The Life of Christ", several plaster portraits, the sculptures "Our Lady of Petropolje", "Mother and Child" and others. Some works in plaster of Paris as well as much of the archival holdings related to Meštrović were destroyed. After liberation, Meštrović's works, as well as the other holdings from the Museum found in the fort in Knin were returned to Drniš and stored in temporary rooms where they are waiting for the restoration of the Museum building that was damaged in the war.